

ПОД-СЕКЦИЯ 4. Социальные структуры и социальные отношения

Бобро Н.В.

кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціально-економічних дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ

Показники соціального капіталу правоохоронних органів у соціологічній інтерпретації

Ключові слова: соціальний капітал, довіра, норма, соціальні зв'язки, соціальна мережа

Сьогодні основними засадами, на яких будується робота з персоналом, стає професіоналізм, гуманізм, індивідуальний підхід до кожного працівника. Ефективне функціонування правоохоронних органів в таких умовах може бути забезпечене завдяки створенню та активному використанню в процесі службової діяльності норм та цінностей взаємодопомоги, підтримки, довіри та поваги працівників поліції один до одного, тобто потенціалу соціального капіталу, розгляд, якого є доцільним та своєчасним.

Вихідним показником соціального капіталу є членство в різних соціальних групах, наявні соціальні зв'язки. Але для того, щоб соціальні зв'язки полегшували досягнення групою чи індивідом певної мети і можна було б говорити про соціальний капітал, вони мають групуватись на такій системі цінностей та норм, яка б сприяла виникненню відносин довіри, взаємодопомоги, відповідальності за прийняті зобов'язання. Тобто мова йде про етику взаємовідносин, а якщо конкретизувати це щодо правоохоронних органів, то про етику ділових стосунків.

Соціальний капітал правоохоронних органів має бути спрямований на підвищення ефективності їх роботи завдяки активному використанню конкретними працівниками існуючих соціальних зв'язків, що забезпечуватиме зростання якості виконання ними своїх службових обов'язків і, як наслідок, сприятиме процесу професійної соціалізації. Отже,

коло замикається – соціальний капітал сприяє процесу професіоналізації, що, у свою чергу, призводить до підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у цілому, а це виводить сам соціальний капітал на новий рівень розвитку.

Ми підтримуємо ідею Дж. Коулмана про те, що коли існує норма, причому ефективна, вона створює потужну, хоча з часом в тендітну форму соціального капіталу [1]. Наприклад, ефективні норми, які приймаються для боротьби зі злочинністю, дозволяють людям, навіть літнім, вільно ходити вночі по місту або залишати свій будинок, не побоюючись за своє майно. Норми в суспільстві, які підтримують і забезпечують достойну винагороду за успішне навчання в школі, значно полегшують завдання шкільної освіти.

Норма спонукає кожного жертвувати своїми інтересами й діяти в інтересах колективу. Норма такого роду має форму соціального капіталу, на якому виховується молоде покоління, зміцнюються сім'ї шляхом безкорисливих дій її членів «в інтересах родини», забезпечується розвиток новоявлених соціальних рухів за допомогою невеликих груп, орієнтованих на взаємодопомогу й взаємопідтримку, – словом, норма такого роду орієнтує на діяльність в інтересах суспільства. У деяких випадках норми загальновідомі, в інших вони головним чином відпрацьовуються в ході безкорисливих дій, що заперечують егоїстичні. Норми такого роду важливі в подоланні проблеми суспільних благ, що існують у колективах (немає значення, підтримуються вони внутрішніми чи зовнішніми санкціями) [2].

Деякі вчені розмежовують поняття правила та норми, розуміючи під нормами неформальний, а під правилами – формальний засіб регуляції поведінки учасників взаємодії. Так, А. Портес й Р. Патнам виділяють норму взаємної допомоги – взаємодію індивідів, засновану на вірі, що за всі зусилля або послуги буде відплачене тим же [3; 4]. Норма взаємної допомоги заохочує співробітництво й позв'язує громади. Вона перетворює індивідів з

корисливих егоцентриків на повноцінних членів суспільства, яким не байдужі інтереси загального добробуту.

Ще однією умовою формування соціального капіталу є вільний обмін інформацією в соціальній мережі групи, що є ресурсом, який можна накопичувати та обмінювати на інші ресурси [5].

Основним показником ступеня розвитку соціального капіталу є рівень довіри між членами соціальної групи, оцінка ними надійності структури (тобто впевненості в тому, що надані зобов'язання будуть виконані), готовність безкорисливо діяти (навіть на шкоду собі) заради інтересів групи, що передбачає взаємодопомогу та взаємопідтримку .

Ми поділяємо думку Ф. Фукуями, що довіра є очікуванням одних людей від інших нормальної, чесною й співробітницької поведінки, заснованої на загальноприйнятих нормах, яке виникає в даному співтоваристві [6].

Підтримує таке розуміння довіри й Л. Хосмер, котрий визначає довіру як оптимістичне очікування людини, групи або організації, що перебувають в умовах уразливості й залежності від іншої людини, іншої групи або організації в ситуації спільної діяльності або економічного обміну з метою сприяти в остаточному підсумку взаємовигідному співробітництву сторін [7]. Це деталізоване визначення має й інше, більш коротке і зрозуміле формулювання. Довіра є «опорою людини, групи або організації на добровільно прийняте на себе зобов'язання іншою людиною, групою або організацією визнавати й захищати права й інтереси всіх сторін, що беруть участь у спільній діяльності або економічному обміні» [7, с. 171]. Умовно довіру ми поділимо на три рівні. Перший рівень – це довіра людини до самої себе, внутрішня легітимація індивідуальної думки й поведінки. Другий рівень довіри ґрунтується на особистому досвіді відносин людини з іншим суб'єктом. Нарешті третій рівень – інституціональна довіра, обумовлена ставленням людини до тих або інших соціальних, економічних, політичних інститутів.

Зазначимо, що при вивченні організації або професійної групи поряд із поняттям довіри слід використовувати поняття «репутація». Такий поділ є необхідним для розмежування характеристики внутрішніх і зовнішніх зв'язків організації. Щодо правоохоронних органів, то можна говорити про довіру в кожній конкретній структурі, довіру в рамках правоохоронного органу в цілому і про репутацію цих структур у суспільстві.

Виходячи з цього ми вважаємо, що довіра всередині правоохоронних органів виникне тоді, коли зобов'язання працівників, керівництва та держави один щодо одного будуть постійно виконуватись ними в процесі взаємодії. Відповідно правоохоронці будуть довіряти своїй структурі в тому випадку, коли вона, в обмін на їх сумлінну працю буде захищати їх інтереси та права.

Література:

1. Климов Е. А. Психосоциальные механизмы возникновения кризиса / Е. А. Климов // Трансформация идентификационных структур в современной России. – М., 2001. – С. 54–82.
2. Полищук А. Социальный капитал и его роль в экономическом развитии / А. Полищук // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 5. – 2005. – Вып. № 1. – С. 43–47.
3. Portes A. Social capital: Its origins and application in modern sociology / A. Portes // Annual Review of Sociology. – 1998. – Vol. 24. – P. 1–24.
4. Putnam R. D. The prosperous community, social capital and public life / R. D. Putnam // The American prospect. – 1993. – Vol. 4–13. – P. 1–8.
5. Степаненко В. П. Соціальний капітал у соціологічній перспективі : теоретико-методологічні аспекти дослідження / В. П. Степаненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 2. – С. 24–41.
6. Fukuyama F. Social capital and the global economy / F. Fukuyama // Foreign Affairs. – 1995. – Vol. 74. – P. 73–98.
7. Hosmer L. T. Trust: The connecting link between organizational theory and philosophical / L. T. Hosmer // Academy of management review. – 1995. – Vol. 20. – P. 167–196.